

תשא

הטמא⁷ (און נאך ענינים⁸).

איז ניט מובן⁹: בשלמא באַ אנדערע זאכן קען מען פארשטיין פארוואס דער אויבערשטער האָט דאָס אים געדאַרפֿט באַווייזן¹⁰, ווייל זיי אַנטהאַלטן אין זיך פֿרטים און ציורים מסובכים: די מנורה, לדוגמא, האָט געהאַט אין זיך די גביעים כפתורים ופרחים און זיי אַלע האָבן גע- דאַרפֿט זיין „מקשה אחת“ און צוזאַמען דערמיט יעדערער איז אַ באַשטימטן אַרט אין דער מנורה, אין זיין ספֿע- ציעלער פֿאַרם וכו'; עדיז האָט מען ביי מולד הלכנה געמוזט וויסן גענוי „באיזו שיעור תראה ותהי ראו' לקדש“¹¹ (און מ'זאל וויסן מיט אַ וודאות אז דאָס איז די לבנה¹² און קענען מתאר זיין אופן עמידתה ברקיע — די אַלע פֿרטים וואָס די גמרא רעכנט אויס ביי בדיקת העדים¹³) [און אַזוי אויך די שרצים — וואָס ניט אַלע פֿון זיי האָט מען גע- וואוסט ווי זיי זעען אויס¹⁴].

א. אויפֿן פֿסוק¹, „זה יתנו .. מחצית השקל“ זאָגן רז"ל² (און רש"י ברענגט עס אַראָפּ בפירושו על התורה³), „אמר רבי מאיר כמין מטבע של אש הוציא הקב"ה מתחת כסא כבודו והראהו למשה ואמר לו זה יתנו כזה יתנו“.

בדומה לזה — וואָס דער אויבערשטער האָט משה'ן געוויזן אַ דוגמא פֿון דער זאך אויף וועלכער ער האָט אים אָנגעזאָגט — געפינט מען באַ כמה ענינים⁴: א, „נתקשה משה במעשה המנורה עד שהראה לו הקב"ה מנורה של אש“⁵, ב, „נתקשה משה על מולד הלכנה .. והראה לו באצבע את הלכנה ברקיע ואמר לו כזה ראה וקדש“⁶, ג, ביים איסור פֿון שרצים — „וזה לכם

(1) פרשתנו ל, יג.

(2) ירושלמי שקלים פ"א ה"ד. תנחומא פרשתנו ט. נשא יא. במדבר פ"ב, ג. פסיקתא דריכ פ"ב (כי תשא). פסיקתא רבתי פט"ז (בסופו). — ראה תו"ש עה"פ — בכהנ"ל בשינויים קלים. ובפס"ר פ"י (בסופו): מטבע של אש קטן; ושם לפני: כמין מטבע של שערה של אש. אבל שם לא הובא כשם ר' מאיר. ובתב"ע עה"פ: דין שיעורא איתחמי למשה בטורא הי כדינא דאשא והיכדין איל כדין יתנו.

(3) אבל ליתא שם „מתחת כסא כבודו“ (כמדרש תהלים מזמור צא. פס"ר הג"ל, ומוסיף „ומשקלה מחצית השקל“). וראה לקמן בפנים.

(4) מנחות כט, א. מכילתא בא יב, ב. ספרי בהעלותך ת, ד. שמור' פט"ז, כת. ועוד. וראה רא"ם וגו"א בפרש"י פרשתנו, ובפרש"י שמיני יא, ב. בהעלותך שם.

(5) לשון רש"י תרומה כה, מ. ובגמ' שם בתנא דבי ר' שמעאל „עד שהראה לו הקב"ה באצבעו“ (ועד"ז במכילתא וספרי שם). וכו"ה בפרש"י בהעלותך שם. וראה רא"ם וגו"א תרומה ובהעלותך שם.

(6) לשון רש"י בא שם.

(7) שמיני יא, כט. וראה רש"י שם יא, ב.

(8) במנחות (ומכילתא) שם „אף הלכות שחיטה“. וראה תו"ה שלשה שם. ובשמר' שם: ד' דברים .. הראהו שמן המשחה. משא"כ הנאמר לפני' במנחות שם: „ארון של אש ושלחן של אש כו' ירדו מן השמים וראה משה ועשה כמותם“ — לא נתקשה בהם (ראה גו"א תרומה שם).

(9) כמו שהקשה בגו"א בפרש"י פרשתנו. אלישך עה"פ (קושיא הא'). זית רענן ליל"ש פרשתנו. אוה"ח עה"פ.

(10) ראה גו"א שמיני שם. חזא"ג מנחות שם.

(11) לשון רש"י בא שם. וראה רא"ם וגו"א שם.

(12) ובפרט לפי הראגוצובי (ראה צפע"ג עה"ת בא שם).

(13) בפרש"י מנחות שם ד"ה ראש חודש: בשעת מולד לבנה אינה נראית כ"א מעט ואינה ניכרת כדאמרין ברי"ה כזה ראייתם אם כזה ראייתם.

(14) בפרש"י שם: שרצים, לא ה' מכיר איזה טמא

בדיבור וויפל ס'דארף זיין²¹ דער שיעור ומשקל²².

נאכמער: אפילו נניח אז דעם גענויעם שיעור פון מחצית השקל קען מען וויסן נאך דורך א דוגמא מוחשית — פאר-וואס האט דאס געדארפט זיין א „מטבע של אש"? אדרבא — עס וואלט געווען גענויער צו ווייזן אים א מחצית השקל²³ וואס מ'דארף געבן בפועל — של כסף, אזוי ווי דער איבערשטער האט אים באוויזן לבנה ברקיע (ועד"ו די שרצים)²⁴.

[דאס וואס דער איבערשטער האט אים באוויזן א „מנורה של אש" איז פאר-שטאנדיק, היות די מציאות פון אזא מנורת זהב איז נאך דאן ניט געווען

משא"כ ביי מחצית השקל¹⁵ וואס איז ניט פארבונדן מיט קיינע שוועריקייטן צו וויסן וואס דאס מיינט¹⁶, און מען גע-פינט עס שוין בא אליעזר עבד אברהם¹⁷, וואלט דאך געווען גענוג ווען דער איבערשטער זאגט אים אז מ'זאל געבן א מחצית השקל — פאר-וואס האט דער איבערשטער אויך דא געוויזן אים א „מטבע של אש"?

תוספות אין מנחות¹⁸ איז מסביר, פארוואס די גמרא דארט רעכנט ניט מחצית השקל צווישן די ענינים וואס נתקשה בהם משה (מנורה, קידוש החודש און שרצים): „דלא שייך התם נתקשה, אלא משום דלא היה ידע¹⁹ בשום ענין אם לא ה' מראה". ולכאורה איז דאס אינגאנצן ניט פארשטאנדיק: פארוואס וואלט משה ניט געוואוסט וואס עס איז דער (שיעור פון א) מחצית השקל²⁰? און — אפילו אויב ער האט עס ניט געוואוסט, האט דער איבערשטער אים געקענט מפרט זיין

(21) ועד"ו יש להקשות בתי' (הא') שבגורא בפרשתנו. וע"פ המבואר לקמן בפנים יש לבאר גם פירושו.

(22) ראה משכיל לדוד בפרש"י, שהקשה על פי' התוס' (ולפי פירושו: למאן דדריש דהרהרו מטבע של אש .. נתקשה כמו אינך דה"נ יש קושי בדקדוק המשקל). וי"ל כוונת התוס' (ובפרט ע"פ גירסת השטמ"ק) דכל מטבע הוא לא רק שיעור ומשקל, כ"א יש לו גם צורה וציוור מסוים, וזה קשה להודיע כ"א הוצרך להראותו. ובפרט אם נאמר שעדיין לא הי' מטבע כזו (ובפרש"י ח"ש שם היינו רק משקל. וכמובן דוחק הוא) (ולעזרי' מרמב"ן פרשתנו ריש פסוק יג).

אבל עדיין אינו מובן כי אין לאמר שזה קשה להבין יותר מצורת המנורה והחודש כ"ו עד. דלא שייך התם נתקשה אלא משום דלא היה ידע בשום ענין.

(23) ראה חלקי אבנים בפרש"י.

(24) ראה תי' ה' בגי'א. אלשיך ודברי דוד שם ע"ד הדרוש וכו'.

ואיזה טהור. הלכות שחיטה, לא ה' מבין מהיכן היא מוגרמת.

(15) להעיר מרע"מ בזה"כ (קנו, סע"ב): ומכלא לא אתקשי לך למעבד אלא תלת מלין דרשימין באותון דשמך מנורה שקלים החודש.

(16) ראה דברי דוד (להט"ז) בפרש"י: דשם לא מנו אלא דברים שנתקשה משה להבינם כי יש הרבה פרטים בהם כ"ו אבל כאן לא ה' קושי במטבע של מחצית השקל.

(17) ח"ש כד, כב ובפרש"י.

(18) שם ד"ה שלשה.

(19) ובשטמ"ק שם: ס"א איזה מטבע יביאו אם לא כ"ו.

(20) וצ"ע כוית רענן שם (שלאחרי שמקשה בשלמא מנורה לא ה' לו להבין אם לא ה' מראה לו אבל הכא מה הוצרך להראות לו הול"ל שיתנו מחצית השקל, מוסיף): והתוס' במנחות כתבו כיוצא בזה. ואולי צ"ל: והתוס' בחולין (הובא לקמן בפנים. וראה לקמן הערה 29).

(*) ראה חלקי אבנים (להרב דוד לידא פירדא, שנת תג"ז. ניו יארק תשל"ג) בפרש"י, צפע"נ ה' שקלים נסמן לקמן הערה 56 ועוד.

בעולם²⁵; משא"כ מחצית השקל א' מטבע מיט א' שיעור ומשקל גשמי²⁶].

אויך דארף מען פארשטיין: תוס' אין חולין²⁷ פארענטפערט די שאלה הנ"ל פון תוס' אין מנחות (פארוואס ווערט מחצית השקל ניט גערעכנט צוזאמען מיט די אנדערע ענינים וואס „נתקשה משה“): „הני אע"פ שהראהו לא נתקשה בהן אלא שתמה על הדבר מה יוכל אדם ליתן כופר נפשו²⁸ הראהו הקב"ה כו" — ולכאורה זיינען די ציווי תירוצי התוס' סברות הפוכות: לויט תוס' אין מנחות איז במחש"ש מער ווי „נתקשה משה“, ווייל „לא הוה ידע בשום ענין אם לא ה' מראהו“, משא"כ לויט תוס' אין חולין איז משה מלכתחילה „לא נתקשה בהן“, ער וואלט געוואוסט דעם שיעור בדיוק אויך ווען דער אויבערשטער וואלט אים ניט באוויזן: און דאס וואס „הראהו“ איז צוליב אן אנדער טעם²⁹.

ב. וועט מען דאס פארשטיין בהקדם לבאר וואס דער רמב"ם זאגט³⁰ ביי דער מצוה פון נתינת מחצית השקל: הצווי שנצטוינו ליתן מחצית השקל בכל שנה והוא אמרו יתעלה ונתנו איש כופר נפשו ואמר זה יתנו³¹. ולכאורה: צוליב וואס דארף ער ברענגען ביידע פסוקים און איז זיך ניט מסתפק מיט דעם פסוק „זה יתנו“³²? ובפרט אז דער ציווי אויף נתינת מחצית השקל שטייט דוקא אין דעם פסוק — „זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל“³³ (דאקעגן אין פסוק „ונתנו איש כופר נפשו“ ווערט ניט דערמאנט וועגן דעם עצם מצוה פון נתינת מחצית השקל, נאר — אז אויב „תשא את ראש בני“ איז „ונתנו“ א' „כופר נפשו“ כדי אז „לא יהי' בהם נגף בפקוד אותם“).

ג. איז דער ביאור בזה: אין דער מצוה פון נתינת מחצית השקל זיינען

הקב"ה „ונתנו איש כופר נפשו“, [ובדמיון במדרשים הנ"ל הערה 2, וכן ממש במדרשים הנ"ל (פסיקתא ד"ר' שם לפני, תנחומא פרשתנו יא (ובכ"מ)], שהיו סבורין שצריך ליתן ככר כסף כו.]. ואולי מפרש כן הזית רענן גם בתוס' מנחות. דלא הוה ידע בשום ענין מאמירת הקב"ה „ונתנו איש כופר נפשו“ לחוד (וראה צאן קדשים לתוס' מנחות שם). אבל הא גופא צ"ע: למה הוצרך להראות לו מטבע של אש, ולא די באמירה שיתנו מחצית השקל.

(30) בשהמ"צ מ"ע קעא.

(31) כ"ה בהעקת קאפח. ובסהמ"צ שלפנינו ואמרו יתנו כל העובר על הפקודים מבו עשרים וגו' עירוב ב' הפסוקים (גי'ד). ובהעקת העליר ליתא „מבו עשרים וגו'“.

(32) משא"כ בכור' מקומות בשהמ"צ שמביא יותר מפסוק אחד כותב, וכבר נכפל זה הציווי (ובכ"ב) ומביא הנאמר במק"א, משא"כ כאן. ואפי' אם רוצה להביא ב' הפסוקים הו"ל להביאו זה אחר זה ולא להפסיק „ואמר“ (ואמרו). כאילו שזוהו עוד ענין. וראה ברכות ומכות בסופן (ועוד). „מאי ואומר“.

(33) ורק כתוב זה הביא במנין המצות שבריש ספר היד ובפיה"מ ריש שקלים. וראה תוי"ט שקלים פ"א מ"ד. ולדברי הרב שכתב כ"ר.

(25) ואף שהקב"ה הי' יכול לעשות מגורה זהב להראותו, הרי המגורה שבמשכן צריכה שתיעשה ע"י משה (בני") — ראה גויא בפרשי' תרומה ובהעלותך שם. אבל ראה רא"ם שם — ולא עבד קובי'ה ניסא למגנא לברוא מגורת זהב ולבטלה אח"כ (שהרי אסור להשתמש בה לבד במשכן). ואולי גם י"ל דהאיסור לעשות מגורת בת ז' כ"י (ר"ה כד, סע"א וא"ל. ושי"ן) חל גם על למעלה. משא"כ זה במחצית השקל.

ועוד ועיקר: בהמגורה נאמר „אשר אתה מראה בהר“ (תרומה שם, ראה פרשי' שם. מנחות שם). משא"כ במחש"ש.

(26) ובנוגע לגודל וצורת המטבע — נראה בפועל כמטבעות דומן הבית וכו' שלא היו מדייקין בזה.

(27) מב, א ד"ה זאת.

(28) ועד"ז הוא בשמ"ק לתוס' מנחות שם: א"נ ה"מ לא נתקשה רק בהא דדבר מועט יכפר על עון העגל,

(29) כוונת התוס' בחולין בפשטות היא: הקב"ה עדיין לא אמר לו שיתנו מחצית השקל, ותמיהתו מה יוכל אדם ליתן כופר נפשו היתה ע"ז שאמר לו

צבור במשך השנה וועלכע זיינען
לכפרה³⁹; (ב) די עצם נתינה פון מחצית
השקל איז אן ענין פון כפרה — א קרבן
יחיד.

ויש לומר, אז דאס איז א מחלוקת
צווישן רש"י און רמב"ם: רש"י איז
מפרש⁴⁰, "ועל אותה תרומה נאמר לכפר
על נפשותיכם שהקרבתם לכפרה הם
באים", אז ביי דער תרומה פון מחצית
השקל שטייט, "לכפר על נפשותיכם" —
לשון רבים, ד.ה. א כפרה אויפן צבור,
היות אז דאס ווערט גענוצט פאר
קרבת צבור, וואס זייער ענין איז
כפרה⁴¹.

דער רמב"ם אבער לערנט דאס ארויס
כנ"ל פון פסוק, "ונתנו איש כופר נפשו",
וואס שטייט בלשון יחיד, עס מיינט ניט
די כפרה פון קרבנות צבור, נאר אז דאס
האט דעם דין "קרבן בפני עצמו"⁴² —
די נתינה גופא איז א גדר כפרה⁴³.

ויש לומר אז דאס איז דער טעם אויף
נאך א חילוק צווישן רש"י און רמב"ם:
לדעת רש"י⁴⁴ דארף מען מכוון זיין

פאראן צוויי דינים: (א) עס דארף זיין אן
איינמאליקע נתינה, ווי דער רמב"ם³⁴
פסקינט, "ואינו נותנו בפעמים רבות היום
מעט ולמחר מעט אלא נותנו כולו כאחת
בפעם אחת". (ב) מ'דארף געבן א מטבע
פון א "מחצית השקל כסף"³⁵ (ופשיטא
ניט קיין "שוה כסף" אין באטרעף פון א
מחצית השקל³⁶).

בנוגע דעם וואס דער רמב"ם פסקינט
אז מ'דארף דאס געבן בפעם אחת, איז
מסביר דער ראגאטשאווער³⁷ דעם טעם,
אז די נתינת מחצית השקל האט א דין
פון א קרבן און עס איז א גדר פון כפרה
— און ביי כפרה העלפט ניט קיין נתינה
לחצאין (ווי די גמרא³⁸ זאגט בנוגע גזל
הגר, "החזירהו (צום כהן) חצאין לא יצא
מאי טעמא אשם קרי" רחמנא").

אין דעם (אז דאס איז אן ענין פון
קרבן וכפרה) קען מען לערנען אויף
צוויי אופנים: (א) דער גדר הכפרה פון
מחצית השקל באשטייט אין דעם, וואס
דערמיט ווערן געקויפט די קרבנות

(34) ריש ה' שקלים.

(35) לשון הרמב"ם שם. ובהלכה ה': מחה"ש זו
מצותה שיתן מחצית מטבע של אותו הזמן כו'. וראה
שם ה"ו. ובפיה"מ להרמב"ם בכורות פ"ח מ"ח:
מחצית השקל שהוא צריך להיות כסף צרור עשוי
מטבע. כמו שנתבאר בשקלים. ובפרש"י בכורות שם
מט, ב במשנה, "אין מביאין שם אלא מטבע של חצי
שקלים", ובשו"ת הריב"ש סי' סו: וכן ה"ו לו לחת
מחצית השקל במטבע כסף בעינו. אבל יש טוברין
שאפשר ליתן גם פרוטות — ראה חינוך מצוה קה.
ובמנחת שם סוסקא. ועוד.

(36) משנה בכורות שם.

(37) צפע"י השלמה ג, א ואילך. וראה צפע"י
לרמב"ם ריש ה' שקלים.

(38) ב"ק ק', א וברש"י. "ושם דף מ' ע"א גבי
כופר" (צפע"י שם).

(39) ראה שבועות בתחלתה.

(40) פרשתנו ל, טו. ועד"ז בפרש"י מגילה כט, ב

(ד"ה שלש). וראה חוקני פסוק יב.

(41) ראה גם תוספתא שקלים פ"א, ב. וצ"ע
במ"ש בצפע"י השלמה שם, ולכך מבואר בתוספתא
ספ"א דשקלים דיש עליהם שם כפרה בהמשך
למשיכ. יש עליו שם קרבן בפ"ע. וראה צפע"י ה'
שקלים פ"א ה"ט.

(42) לשון הצפע"י בהשלמה שם.

(43) ולכאורה כן משמע גם ממש הרמב"ן ריש
פרשתנו (פסוק יב) באמצע דבריו: "ומ"מ אין אדם
רשאי לפחות וליתן פחות מחצי סלע בין יחיד בין
רבים, כי אין כופר הנפש פחות מכן כדכתיב זה יתנו
גו'. אבל בסוף דבריו כתב: שכל הצריך כפרה
שהגיע לכלל חיוב המצות יביא מחצית השקל אחד
לקרבנות. (וראה רא"ם שם בפרש"י). וראה שקלים
פ"ב סה"ג. תנחומא פרשתנו יו"ד, ובכ"מ.

(44) ד"ה לרבות (מנחות נב, א) הובא בצפע"י

השלמה שם.

(*) כ"ה בהעתיקה אפאה. ולפנינו: כסף מזוקק
מצויר מטבע.

ד. עפ"י איז מובן דער טעם וואס דער רמב"ם ברענגט אין ספר המצות ביידע פסוקים הנ"ל, ווייל פון יעדערן פון זיי לערנט מען אפ א באזונדער גדר המצוה פון נתינת מחצית השקל: פון „ונתנו איש כופר נפשו" לערנט ער אפ, א נתינת מחצית השקל איז אן ענין פון כפרה ע"ד ווי א קרבן; פון „זה יתנו" — וואס דער לשון „זה" באווייזט אויף א נתינה פון איין זאך — מ'גיט עס נישט אלס א סכום וצירוף פון צען (באזונדער דערע) גרה (ובמילא האט אן ארט צו זאגן אז מען קען זיי אויך געבן נישט אלע מיט אַמאַל), נאָר אלס איין מחצית השקל — (בלשון הרגצובי⁴⁸) א „שיעור העצמי" נישט קיין „שיעור מצטרף".

וואס פון דעם קומען אַרויס די צוויי דינים: א דין אין דער נתינה בשייכות צום גברא און א דין אין דער „חפצא" פון מחצית השקל: פון „ונתנו איש כופר נפשו" ווייס מען⁴⁹ דעם דין אין גברא,

בשעת דער נתינה פון מחצית השקל אז מ'גיט דאס צוליב די קרבנות צבור; פון רמב"ם אבער איז משמע אז דאס איז א באזונדער ענין, ווי ס'איז מוכח פון דעם וואס אין דעם ערשטן פרק אין הלכות שקלים רעדט ער בלויז וועגן דער מצוה און דעם אופן פון נתינת מחצית השקל (און ער זאגט נישט אז וויבאלד מ'דארף מקריב זיין קרבנות צבור מתרומה חדשה, דעריבער⁴⁵ איז א „מ"ע מה"ת ליתן כל איש מִישראל מחצית השקל בכל שנה ושנה". און נאכמער — ער דערמאנט אינגאנצן נישט אז מען קויפט מיט די מחצית השקל קרבנות צבור⁴⁶), און אויך אין פרק ד' הייבט ער אן בסגנון פון אן ענין בפ"ע חדש לגמרי⁴⁶: תרומת הלשכה מה יעשה בה, לוקחין ממנה תמידין של כל יום והמוספין וכל קרבנות הצבור כו'. ד.ה. אז (איז) דעם עצם נתינה פון מחצית השקל איז נישט (נוגע אז דאס איז) צוליב קרבנות צבור (נאָר ס'איז א דין קרבן וכפרה בפ"ע) און דאס וואס לפועל קויפט מען די קרבנות צבור פון תרומת הלשכה (מחצית השקל) איז עס א באזונדער ענין פאַר זיך⁴⁷.

ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי, או כִּי תשא. ועייש בקושי הגמרא: בשלמא למי"ד כי תשא כו', וראה ר"ן שם.

אבל לפי תירוץ הגמרא שם טעמא מאי כדר' טבי (ראה פרש"י שם) וכן מהמשך הגמרא יש לדחות דאינו שייך לזה. וראה צפ"ע השלמה שם. ואכ"מ. (48) צפ"ע הלכות תשובה פ"ב ה"ב. ומצינו „עי" משיכ פ"א מהל' שקלים". וראה בהנסמן בהערה 51. (49) בקריית ספר ריש הלכות שקלים: ואינו נותנו מעט אלא כולו כאחד בפעם אחד דכתיב לא ימעיט ממחצית השקל דאי למימר שיתן חצי שקל הוה סגי לכתוב יתן חצי שקל וקאמר לא ימעיט דרוצה לומר אפילו בנתינה לא ימעיט ממחצית שקל (וראה ע"ז נחל קדומים להחיד"א פרשתנו עה"פ).

אבל אף שהרמב"ם ריש הלכות שקלים הביא הכתוב „העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט גו" הרי הביא ע"ז דאפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב ושואל מאחרים כו'. ולא מצינו שיביא הכתוב לעצם חיוב המצוה.

ועוד: לדעתו הרי"ז רק דין פרטי בנתינה דלא ימעיט ומזה שהרמב"ם כתבו תיכף בהלכה א' משמע

(45) ראה מגילה כט, ב. וש"נ. שקלים פ"א ה"א. וראה ר"ן מגילה שם ד"ה מאי פרשת שקלים רב אמר. וראה ל' המאירי ריש שקלים (והמשנה הראשונה), „פירוש כבר ידעת כו".

(46) גם לא בה"ט שם ש"י. בא' באדר משמיעין על השקלים כדי שיכין כל אחד ואחד מחצית השקל שלו ויהי עתיד ליתן כו" (וגם אינו מוסיף למקדש. ראה ל' ר"ח מגילה שם). ובפיהמ"ש ריש מס' שקלים: ופירוש משמיעין מכריזין עליהם שיכינו בני אדם שקליהם כדי שתהי' תרומת הלשכה בזמנה כלומר ברי"ח ניסן כו'.

(46*) אף שיש לומר שתפס לשון המשנה רפ"ד דשקלים.

(47) עפ"י (אם שקלים הוא מצוה בפ"ע או בשביל הקרבנות) יש לבאר לכאורה מחלוקת רב ושמואל (מגילה כט, ב) אם פרשת שקלים הוא, צו את בני

„נותנו: א) כולו כאחת ב) בפעם אחת“⁵³].

ה. עפ"י וועט מען פארשטיין וואס דער פירוש פון „זה יתנו“ איז, „כמין מטבע של אש הוציא הקב"ה מתחת כסא כבודו והראהו למשה ואמר לו זה יתנו כזה יתנו“ און ס'איז מובן דער טעם וואס דער אויבערשטער האט אים באוויזן דווקא א מטבע של אש.

דער חילוק צווישן אש און אנדערע יסודות פון חומר הבריאה⁵³ איז: אנדערע סוגי חומר (רוח מים און עפר) ווערן געמאסטן לויט זייער כמות, פאר-נעם אין מקום, אדער אין ערך ושווי (זייער מאס אין גשמיות'דיקן שטח אדער אין כמות השוויות והערך). „אש“ ווערט נישט געמאסטן לויט איר תפיסת מקום און איז נישט מוגבל אין א בא-שטימטן שטח אין מקום, די מציאות פון „אש“ איז מער אן איכות'דיקע⁵⁴, און אויך א מעט אש איז מתפשט והולך⁵⁵.

און דעריבער, ווען דער אויבערשטער וואלט אים באוויזן א מחצית השקל כסף, וואלט נאך אלץ נישט געווען קלאר, וואס דער גדר המצוה איז און וואס אידן דארפן געבן: צי ס'איז אנגעזאגט גע-ווארן און ס'איז גענוג די שוויות וכו' פון א מחצית השקל כסף. ובמילא קען מען

אז ער דארף עס געבן בבת אחת, נישט לחצאין⁵⁶ כנ"ל; און פון „זה יתנו“ (די „זאך“ גופא זאל מען געבן) ווערט אפגעלערנט דער דין בנוגע „חפצא“, אז דער חיוב איז „זה (יתנו)“ — די מציאות⁵⁷ פון א מחצית השקל — א מטבע פון א מחצית השקל⁵⁸, און נישט כסף לויטן שיעור און משקל פון מחצית השקל.

[ויש לומר, אז דאס איז מדויק און מודגש אין די צוויי לשונות אין רמב"ם

שזהו מעצם גדר המצוה. וי"ל דנפקי'ם גם בפועל אם קיים המצוה אלא שחסר פרט זה, או שלא קיים המצוה כלל. וראה רי"ט אלגוי הלכות בכורות פ"ח אות פא בסופו. רי"פ פערלא לרס"ג מ"ע ז (צב, ג). עשה כ' (קמח, ג ואילך). ועוד.

50) ואף שזה נכלל כבר בהלימוד ד.זה יתנו, דמכיון שצריך ליתן מטבע כסף הרי בדרך ממילא אי"פ להיות נתינה לחצאין (ולהעיר שבמנין המצות וכן בפיה"מ שקלים הביא רק הכתוב זה יתנו, כנ"ל הערה 33), י"ל דממעט נתינת חתיכות מטבע זה עד שיצטרפו למטבע שלם. או — מכיון שהרמב"ם הביא גם הפסוק „ונתנו איש כופר נפשו“ להודיע (גם) גדר מצות נתינת מחצית השקל דהגברא, שהוא כופר נפשו, הרי נמצא דכאשר נתנו בפעמים רבות חסר לא רק בקיום „זה יתנו“ (דהחפצא), אלא גם בהקיום „יתנו איש כופר נפשו“ — הנתינה דהגברא.

51) ראה צפני'ג מהד"ת ב, ג, ע, ג.
52) וזה שמצינו לדעת הרמב"ם (רפ"ג דהל' שקלים) דשנים נותנין שקל אחד על שניהם, הרי א' כתב „שנים שנתנו על שניהם חייבין בקלבו" ולא כ' „שנים נותנין שקל על שניהם...“ (ב) ועיקר: י"ל (לדעת הרמב"ם) גם אז נחשב שכ"א נתן מטבע מחצית השקל, וזהו הטעם לחיוב נתינת „קלבו", דלפי שחייבין ליתן מטבע מחצית השקל כסף, לכן כשנותן שקל (על שניהם), בכדי שיקיים מצות נתינת מחצית השקל צריכין (השולחני או הגובר המקבל) להחליף השקל על ב' חצאי שקלים וזה ניתן להקדש (שרק אז נחשב נתינתו לקיים המצוה ד.זה יתנו) וממילא חייבין ב.קלבו". וראה רמב"ם שם ה"ו.

53) וצ"ע אריכות לשון הרמב"ם שם בהשליה ואינו נותנו בפעמים רבות (ומוסיף) היום מעט ולמחר מעט, ואולי הם ב' ענינים ובסדר ד.זו ואציל זו. ולכאורה כצ"ל (זו ואציל זו) גם במש"כ. כולו כאחת בפעם אחת" אף אם נפרש (דלא ככפנים, אלא) שניהם בהנתינה דגברא. ולהעיר מהגירסא ברמב"ם (פרענקל), „פעם אחת. ואכ"מ.

53*) רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ד.

54) עדי"ש להסביר גם כפי הגוי' פרשתנו (בתי' הא') כמה שהוצרך להראותו מטבע של אש דוקא. ואכ"מ.

55) להעיר מזית רענן ליל"ש שם.

*) להעיר משו"ת חמדת שלמה י"ד ס"י לב.

מטבע יביאו⁵⁷ בשום ענין אם לא הי' מראהו —

ווען דער אויבערשטער ווייזט אים ניט א מטבע של אש, וואלט משה ניט געוואוסט (ניט נאָר — נתקשה) דעם דין אז עס דאַרף זיין „זה יתנו“, דער תנאי אין חפצא פון דער מטבע כנ"ל בארוכה.

אין חולין זאָגט תוס', אז משה'ס תמי' איז געווען אין דער נתינה פון גברא — „מה יוכל אדם ליתן כופר נפשו“ — דאָס איז דאָך ניט קיין קרבן⁵⁸.

ז. לויט דעם — אז די תמי' פון משה'ן (כפי' התוס' אין חולין) איז גע- ווען דערפאַר וואָס ער האָט נאָך ניט געוואוסט אז מחצית השקל איז א קרבן — קומט אויס אז דאָס וואָס „הראהו מטבע של אש“ איז געווען⁵⁹ (ניט נאָר צו מודיע זיין דעם גדר המצוה אין חפצא פון מחצית השקל נאָר) אויך א הסברה אין דער נתינה פון גברא (אַלס כפרה — קרבן).

דער ביאור בזה:

אין כפרה זיינען דא צוויי ענינים: א) כפרה דורך קרבנות, „לכפר על נפשותיכם“, ב) „כופר נפשו“.

„כפרה“ (ע"י הקרבנות) מיינט (ווי

געבן וואָס מויל, אָבי דאָס איז ווערט א מחצית השקל, אָדער עס דאַרף זיין דוקא כסף לויטן משקל פון א מחצית השקל, אָדער דוקא א מטבע וואָס משקלה איז מחצית השקל כסף.

און דעריבער האָט ער אים באַוויזן „כמין מטבע של אש“ (וואָס „משקלה“ איז „מחצית השקל“), אז די מצוה איז ניט די כמות — די שווייט אָדער אפילו כסף במשקל פון א מחצית השקל, נאָר „די זאך“ גופא, די מציאות פון דער מטבע מחצית השקל⁶⁰.

— ד.ה. ניט דער גדר המצוה איז געבן א משקל כסף אין ערך פון מחצית השקל (ולכל היותר — איז עס א תנאי צדדי) אז דער כסף דאַרף זיין בצורת מטבע) נאָר דאָס איז דער גדר המצוה: „זה יתנו“ געבן די מטבע — מחצית השקל.

און דאָס זאָגט זיך אויס אין „מטבע של אש“ דוקא, וואָס אש איז ניט אן ענין וואָס מעסט זיך מיט ערך ושוויות, כנ"ל. נאָר זיין שיעור איז — די עצם מציאות פון אש,

און עס איז דאָך פאַרשטאַנדיק אז „מטבע של אש“ ממש קען מען ניט געבן — מיינט „זה“ — דער ענין מיוחד אין מטבע של אש ווי ער געפינט זיך אין מטבע של כסף.

ו. עפ"ז וועט מען פאַרשטיין די צוויי תירוצים פון תוס' (הג"ל ס"א) אז זיי זיינען ניט מחולק צווישן זיך, נאָר זיי זיינען בהתאם צו די צוויי גדרים הנ"ל אין נתינת מחצית השקל: אין מנחות זאָגט תוס' „משום דלא היה ידע (איזה

57 גירסת השיטה מקובצת שם כנ"ל הערה 19.
58 להעיר על חילוקי הסוגיות בהא דר"מ שהראה לו כמין מטבע של אש: בירושלמי שקלים הובא לענין החפצא דמחצית השקל (בחיוב קלבון), איהו מטבע צריך ליתן (ראה קרבן העדה שם ובמפרשים): במדרשים הג"ל (הערה 2) — לענין הכפרה בהמשך לתמיחת משה מי יוכל ליתן כופר נפשו.

59 לדעת התוס'. משא"כ לדעת רש"י (בפירושו עה"ת), שס"ל שהוא כפשוטו „זה יתנו“ להודיעו הדין בהחפצא דמחצית השקל. ולהעיר דעפ"י פ"י הא' דרש"י כל המשך הפרשה מדבר רק במחצית בשביל מנין בניי אלא שמהמנין הוה נעשו האדנים. ואכ"מ.

56 להעיר מצפצפ' לרמב"ם שם ה"ג וה"ה: וזהו מה דאמרין בירושלמי דשקלים כ"י ר"ל שני דברים אחד דדוקא כזה ר"ל כמשקלו וגם מטבע ונימ דאם יפחת כתר. וראה מכתבי תורה מכתב פט.

פון מחצית השקל איז ענינה, ע"ד ווי עס איז געווען צום ערשטן מאל, צו מכפר זיין אויפן חטא העגל⁴³ וואס ריירט אן אין עצם מציאות — ס'איז א חיוב מיתה; און דעריבער דארף זיין „כופר נפשו“, אז עס זאל ווערן א נייע מציאות.

און (אויך) דאס האט דער אויבערשטער מגלה געווען דורך ווייזן אים א „מטבע של אש“, אז די כפרה פון מחצית השקל איז תוכנה אזוי ווי (די טבילה ב)אש — עס איז פועל אז עס ווערט א מציאות חדשה⁴⁴.

ה. אע"פ אז דאס וואס דער אויבערשטער האט באוויזן משה'ן „מטבע של אש“ איז געווען כדי צו מבאר זיין אז די נתינה פון מחצית השקל איז ניט אן ענין פון שווי ומשקל, נאר — „זה יתנו“ (כנ"ל בארוכה) — זאגט אבער רש"י אז די „מטבע של אש“ האט געהאט א משקל⁴⁵ דמחצית השקל

דער טייטש פון כפרה — פארגעבונג) אז עס ווערט פארגעבן און אראפגענומען די טומאת החטא; „כופר נפשו“ איז ניט קיין ענין פון אראפנעמען דעם חטא, נאר כופר; „אויסלייזונג פון נפש“, ד.ה. דערמיט ווערט אויפגעטאן אז דער נפש ווערט פארביטן⁴⁶ און במילא אויסגעלייזט, ווי א נייע מציאות.

וואס די צוויי ענינים זיינען בכללות די צוויי סוגים וואס מ'געפינט בא דער טהרה פון טומאה אין פשטות⁴⁷.

טבילה במים נעמט אראפ די טומאה; טבילה באש, און ווי די גמרא⁴⁸ זאגט איז „עיקר טבילותא בנורא“, איז תוכנה [ניט אראפנעמען די טומאה⁴⁹, נאר] בדוגמת פעולת האש כפשוטה, וואס איר אופטו איז — „מחזירן לכבשן“ ווערט א נייע כלי⁵⁰ ומציאות.

און דאס איז דער חילוק צווישן דער כפרה פון קרבנות און „כופר נפשו“ וואס דורך מחצית השקל: די קרבנות זיינען (בכלל) מכפר אויף שגגות⁵¹ (ועכ"פ) ניט אויף כריתות ומיתות ב"ד⁵²; די נתינה

67) ראה ירושלמי ותנחומא שבהערה 43. ובמדרשים הנ"ל הערה 2. ולגירסת השטמ"ק מפורש הוא בתוס' מנחות (כנ"ל הערה 28).

68) ועפ"י יובן משיב' בתוס' חולין שם „הראהו הקב"ה להבחין היטב ולהודיע לישראל, דלפי פשוטו אינו מובן: מה צריך, להבחין היטב ולהודיע לישראל...? וע"פ הנ"ל יומתק, שהראהו הקב"ה להבחין היטב גדר ותוכן הכפרה דמחצית השקל, שענינו (מטבע של) אש שנעשה מציאות חדשה.

ועדיין אינו מובן לכאורה: זה שענינו הוא „כופר נפשו“ (ולא רק כפרה דקרבנות) הרי ידע גם לפנ"ז „אלא שתמה על הדבר מה יוכל ליתן כופר נפשו“, והיינו איך זהו כופר נפשו ומה נתחדש לו כזה „הראהו מטבע של אש“? ויובן ע"פ המבואר לקמן בפנים.

69) להעיר גם מתיב"ע עה"פ (הובא לעיל הערה 2).

60) ע"ד „בעליו יומת, אם כופר יושת עליו ונתן פדיון נפשו גוי“ (משפטים כא, כט"ל).

61) להעיר מצפ"ע ה' תשובה שם: ב' ענינים להסיר הטומאה, ולטהרה, וב' ההסברות בזה. ואכ"מ. 62) סנהדרין לט, סע"א.

63) להעיר, דמים עצמם אפשר שיקבלו טומאה, משא"כ אש. וראה ברכות כב, א: מה אש כו'.

64) ראה זבחים צ, א. ובתוד"ה אלא שם. תוד"ה התורה (פסחים ב, ב). רא"ש שם (פ"ב ס"ז). טור או"ח סי' תנא ובב"י שם. שו"ע שם סוס"א, ואדה"י ס"ט.

65) לא רק קרבנות היחיד חטאת ואשם כו' כ"א גם בקרבנות צבור — ראה שבועות בתחלתה. וראה סהמ"צ להצ"צ (דרך מצותיך) מצות עגלה ערופה (ובציונים לשם).

66) ורק שער המשתלח מכפר על כריתות ומיתות ב"ד (שבועות שם בסוף המשנה. רמב"ם ה' תשובה פ"א ה"ב).

*) ולפי הנ"ל דהראה הקב"ה מטבע של אש ענינו להראותו גדר התפצא דמחצית השקל מובן בפשטות „להבחין היטב“ במטבע של אש, כנ"ל בארוכה.

כו', אמר הקב"ה איני מבקש לפי כחי אלא לפי כחן כו'".

אין נ"ט מובן: וויבאלד משה האט שוין געהערט פריער⁷¹, בנוגע צום משכן, אז „איני מבקש לפי כחי אלא לפי כחן“, פארוואס אין ער „נבהל“ און ס'איז ביי אים געווען א תמי' הערנדיק די ווער-טער „ונתנו איש כופר נפשו“?

לכאורה מען קען נ"ט זאגן אז דער חידוש ותמי' פון משה'ן אין געווען דערפאר ווייל דאס איז כופר נפשו אויפן חטא העגל, וואס רירט אן דעם עצם מציאות כנ"ל⁷² — ווארום אויך דאס געפינט מען, דער אויבערשטער האט געהייסן נעמען א פר בימי המילואים „לכפר“⁷³ על מעשה העגל שהוא פר⁷⁴.

אין דער ביאור אין דעם:

בא דעם משכן איז פארשטאנדיק אז דאס וואס אידן האבן געטאן אין געווען „לפי כחן“, ווייל זייער השתתפות אין דעם איז געווען מיט נדיבות לבם — „כל איש אשר יבנו לבו“⁷⁴, „כל נדיב לבו יביאה“⁷⁵; עד"ז ביי הקרבת הפר — ווייל ביי קרבן איז דער דין, אז „יקריב אותו לרצונו“⁷⁶, און דאס אז עס דארף

— „הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל“,

און פון דעם וואס דער אויבערשטער האט געמאכט א נס בתוך נס — נ"ט נאר „מטבע של אש“, נאר אז די מטבע של אש זאל האבן א משקל — איז מוכח, אז אויך אין דעם פרט פון „משקל“ האט דער אויבערשטער מחדש געווען אן ענין ביי משה'ן, וואס ווען נ"ט „הראה לו .. מטבע של אש ומשקלה כו'“ וואלט ער מדעת עצמו עס נ"ט געוואוסט.

אין אנדערע ווערטער: אין דער נתינה פון מחצית השקל איז נוגע (נ"ט נאר דער עצם „מטבע של אש“, נאר) אויך אז דער מחצית השקל דארף זיין בדוגמא צו א „מטבע של אש“ וואס האט א משקל.

ט. וועט מען דאס פארשטיין בהקדם וואס תמיהת משה — „מה יוכל אדם ליתן כופר נפשו“ (ווי געבראכט פריער פון תוס') און דערפאר האט דער אויבערשטער באוויזן משה'ן מטבע של אש — איז מקורה אין מדרש⁷⁷, און דאָרט איז מבואר אז דאס „ונתנו .. כופר נפשו“ איז געווען איינע פון די דריי זאכן ש'שמע משה מפי הגבורה ונבהל ונרתע לאחוריו" — „בשעה" שאמר לו הקב"ה צו את בני את קרבני לחמי לאשי אמר משה מי יוכל להספיק לו קרבנות אם אנו מקריבין לפניו כל חיתו שדי כו' אינו מספיק לו כו', אל הקב"ה איני מבקש לפי כחי אלא לפי כוחן כו'. בשעה שאמר לו הקב"ה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם אמר משה מי יוכל לעשות לו מקדש שישרה בתוכו הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך

71. שהרי הפרשה דמחש' דפ' כי תשא „ונתנו איש כופר נפשו“ נאמרה לאחר שצטוו (בפ' תרומה) „ועשו לי מקדש גו'", וכדמוכח ממש" (פרשת ל, טז) „ולקחת את כסף הכפורים גו' ונתת אותו על עבודת אהל מועד גו'".

72. ראה לקריש ח"ג ע' 923 ואילך. וש"נ.

73. פרשי' תצוה כט, א.

74. להעיר מפרשי' חוקת יט, כב ד"ה פרה.

75. תרומה כה, ב.

76. ויקהל לה, ה. וכן ה' בפועל „כל נדיב לב הביאו גו'“ (שם, כב), ועד — שהמלאכה היתה דים גר והותר (שם לו, ז).

77. ויקרא א, ג. פרשי' שם מתו"כ. ר"ה ו, א. וש"נ.

70. שם הערה 2.

71. לשון במדבר' שם. ועד"ז (בשניניים קלים)

בשאר מקומות הנ"ל.

אויף דעם האָט דער אויבערשטער באַוויזן משה'ן „מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל“, וואָס ער האָט גענומען (ווי עס שטייט אין מדרש) „מתחת כסא כבודו“, כדלקמן.

י"ד. דער טעם (פנימי) אויף דעם, וואָס ביי מחצית השקל איז נישטאָ דער דין פון „כופין אותו עד שיאמר רוצה אני“ (ובפרט קשה לפי הנ"ל, סעיף ג', אַז דאָס האָט אַ דין קרבן), י"ל אַז דאָס איז, ווייל מחצית השקל איז געקומען אלס כפרה אויפן חטא העגל, וואָס האָט אַנגערייט כנ"ל, דעם עיקר מציאות פון אידן, זיי אָפּגעריסן אויך מצד נפשם ופנימיותם ר"ל, ובמילא קען דאָ נישט העלפן „כופין אותו עד שיאמר רוצה אני“ (אַז דער רצון ופנימיות הנשמה זאָל אַרויסקומען בגלוי).

און דערפאַר „הראה לו מטבע של אש“, וואָס „הוציא הקב"ה מתחת כסא כבודו: מצד פנימיות הנשמה ווי זי איז שייך צום גוף האָט די נתינה נישט געקענט זיין מצד כחן של ישראל, כנ"ל. דאָס קען אָבער יע-זיין מצד עצם הנשמה (וואָס איז העכער לגמרי פון גילויים, ווייל עצמיות הנשמה איז דער עצם פון אַלע כחות⁸¹, אויך פון זיין עשי' חיצונית).

און דאָס מיינט „הראה לו (הקב"ה) — דער אויבערשטער האָט מגלה גע-ווען, בדרך מלמעה למטה אויך ווי די „מטבע של אש“ נעמט זיך „מתחת כסא כבודו“ — די בחי' אש שבנשמה, עצם הנשמה, ווי זי איז מושרש למעלה „תחת כסא כבודו“ ווי די חז"ל⁸² זאָגן „הנשמות גזורות מתחת כסא הכבוד“⁸³;

זיין דער רצון המגדב ושל בעל הקרבן, איז דאָס מדגיש אַז עס איז „לפי כחן“ — אין דעם איז דאָ „כחן של ישראל“;

אָבער די מצוה פון מחצית השקל איז אין אַן אופן אַז יעדער האָט געמוזט געבן, צי ער וויל יע אָדער נישט, נאָכ-מער דער דין איז אַז „כופין את מי שלא נתן עד שיתן וכל מי שלא יתן ממשכנין אותו ולוקחין עבטו בעל כרחו ואפילו כסותו“⁷⁷ —

[און אע"פ אַז אויך באַ קרבנות איז דאָ דער דין פון „כופין אותו“ — איז עס אָבער אין אַן אופן פון „כופין אותו עד שיאמר רוצה אני“⁷⁸, ד.ה. אַז ביי דער הקרבת קרבן מוז דער מענטש זאָגן בדיבור שלו אַז „רוצה אני“; וואָס הגם אַז בחיצוניות איז עס אַ געצוואונגענע אמירה, איז אָבער די אמירה מתאים מיט'ן אמת, וויבאלד אַז בפנימיות נפשו וויל יעדער איד מקיים זיין דעם רצון השם (כמבואר ברמב"ם⁷⁹); משא"כ ביי מחצית השקל געפינט מען נישט אַז דער איד דאַרף זאָגן „רוצה אני“, ד.ה. אין זיין נתינה מוז נישט זיין רצונו. און ווי-באלד אַז די נתינה אליין איז נאָר אַ חיצוניות'דיקע פעולת היד און דער נפש פון אידן איז נישט קענטיק אין דער עשי', איז]

— ווי קען אַזאַ נתינה זיין „כופר נפשו“⁸⁰, אין דעם איז דאָך נישטאָ „כחו“, „כחן של ישראל“!

(77) רמב"ם הלכות שקלים שם ה"ט. וש"נ.

(78) נסמן לעיל הערה 76.

(79) ספ"ב דהלכות גירושין.

(80) וידוע השקו"ט במש"כ בתוספתא שקלים שם דממשכנין כיוון דהוי כפרה, והרי חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותם. וראה בארוכה צפע"נ לרמב"ם שקלים שם ה"ט. וש"נ.

(81) ראה לקריש ח"ח ע' 131, וש"נ.

(82) רע"מ צו כט, רע"ב. נשא קכג, ב. ועוד.

(83) ראה אלשיך עה"פ. ועוד.

איז בדוגמא לזה: בבת אחת — אן התחלקות, און דער שיעור פון דער מטבע איז ניט א כמות'דיקער (וואס מעסט זיך אין שוויות און משקל), נאר אן איכות'דיקע עצם'דיקע נקודה;

און מהאי טעמא איז די כפרה פון מחצית השקל אין אן אופן פון „אש“ (העכער פון דער כפרה פון קרבנות, כנ"ל סעיף ז), וואס מאכט איבער דעם מענטשן אין א מציאות חדשה, ווייל מצד התגלות פון עצם הנשמה ווערן נשתנה אלע זיינע כחות⁸⁴ ביז ער ווערט א מציאות חדשה.

יב. אט דער ענין וואס „מטבע של אש הוציא הקב"ה.. והראהו למשה“, איז אבער געקומען ערשט נאכדעם⁸⁵ ווי משה „נבהל ונרתע לאחוריו“; דוקא ווען בחי' משה — חכמה⁸⁶ דקדושה — ווערט נבהל כו', ניט קענענדיק בא-נעמען ווי אזוי אן עשי' ופעולה חיצונית קען זיין א כפרה, איז דאס⁸⁷ מעורר אן דער אויבערשטער זאל באווייזן, מגלה וממשיך זיין מלמעלה למטה, די דרגא פון „אש“ שבנשמה ביז אין בחי' „משקל“, ד.ה. ווי עצם הנשמה זאגט זיך ארויס בגלוי אין די כחות הנשמה ביז אין מעשה המצות פון א אידן.

און דאס איז אויך א הוראה אין עבודת כאו"א: עס טרעפט אמאל אן א איד פילט ניט קיין געשמאק און חיות אין לימוד התורה וקיום המצות, עס איז א מצות אנשים מלומדה, כגוף בלי נשמה⁸⁷; ביז נאכמער, אז דאס איז ביי אים גאר א טירחא ועול, ער דארף זיך

און דאס האט ער מגלה וממשיך גע-ווען אין „משקלה“ — אז דער עצם הנשמה נעמט דורך די נשמה מיט אירע אלע כחות דא למטה ביז אין משקל וכו'; ד.ה. אז די „מטבע של אש“ — עצם הנשמה — איז ניט א באזונדער זאך פון די כחות וואס זיינען דא אין דער נתינה גשמיות, נאר די מטבע של אש גופא איז „משקלה מחצית השקל“ (וכנ"ל, אז דער עצם הנשמה איז דער עצם פון אלע כחות).

און דערפאר, אפילו ווען די נתינה פון א אידן איז אן דער אמירה פון רוצה אני, ס'איז אין אן אופן פון „משקל“ — א נתינה גשמית וחומרית, אן רצון וחיות, ס'איז „משקל“: עס וועגט און שלעפט למטה און מ'דארף האבן טירחא און אפילו כפי' — איז אבער דער אמת לאמיתו (און דאס איז דער אויפטו פון מחצית השקל), אז ביי אידן איז אויך די נתינה געבונדן מיטן „אש שבנשמה“, אז די אמיתיות ופנימיות פון זיין כח העשי' והנתינה איז די התגלות פון „תחת כסא כבודו“ וואס איז „מטבע של אש“, עצם נשמתו.

יא. ע"פ כהנ"ל איז פארשטאנדיק די שייכות צווישן די צוויי ענינים הנ"ל אין מחצית השקל — דער דין „ונתנו איש כופר נפשו“ (דער דין אין נתינה, אז דאס איז „כופר נפשו“, א קרבן) און „זה יתנו“ (דער דין אין חפצא, אז דאס איז ניט א גדר שוויות וערך, נאר א מציאות פון א מטבע מחצית השקל כסף) — ווארעם ביידע דריקן אויס די זעלבע נקודה, אז די נתינה פון מחצית השקל איז פון „אש“ (מתחת כסא כבודו) ועצם הנשמה:

וויבאלד עצם הנשמה איז העכער פון התפשטות גילויים והתחלקות, איז מוכן אז אויך די נתינה שמצד עצם הנשמה

(84) ראה קונטרס העבודה פ"ה (ע' 32 ואילך).

(85) ראה עדין לקו"ש ח"ז ע' 38 ואילך.

(86) לקו"ת מסעי פט, ד. צב, רע"א. ועוד.

(87) ראה תניא פל"ח.

לייענען ק"ש וכיו"ב, בעת ער האלט נאך
ניט דערביי, ער פארשטייט ניט וואס
דאס מיינט און ער האט קיין שום רצון
ניט דאס צו טאן. און וואס פאר א
תועלת איז צו מכריח זיין אים אנטאן
תפילין, בשעת ער וועט עס טאן נאר
דערפאר וואס ער איז אן איידעלער
מענטש און קען ניט אפזאגן — אבער די
מעשה המצוה גופא מיינט ביי אים גאר-
ניט?

דער סדר דארף זיין — טענה'ן זיי —
אז די ערשטע זאך דארף מען אים אויפ-
קלערן שריט נאך שריט, א טאג נאך א
טאג און געבן צו פארשטיין ביז אז ביי
אים זאל זיך אפלייגן אין זיין שכל אז ער
דארף מקיים זיין מצוות, און דעמאלט
וועט ער שוין אליין אנהייבן מקיים זיין
מצוות, ווארום ער וועט האבן אין דעם
א רצון און געשמאק.

אויף דעם איז דא די הוראה פון
מחצית השקל: בשעת א איד איז מקיים
א מצוה אפילו נאר אין אן אופן פון
„משקלה“, אן קיין שום תענוג און אן
רצון, און אפילו בדרך כפי, באווייזט
דער אויבערשטער אז באמת'ן איז דאס
מטבע של אש, דאס איז מצד דעם „אש“
פון עצם הנשמה, ובמילא איז דאס זיין
אמת'ער רצון ותענוג.

ואדרבה — דורך דעם וואס ער וועט
פועל'ן אויפן צווייטן מקיים זיין די מצוה
אפילו נאר בדרך כפי, וויבאלד
באמיתית איז דאס פארבונדן מיט'ן „אש“
שבנשמה, וועט דאס פועל'ן אז סו"ס
וועט די מטבע של אש אראפקומען
בגלוי ביז אין „משקלה“, אין זיין מעשה
בפועל, ביז אז דאס וועט ווערן זיין רצון
ותענוג בגלוי, סוף-סוף וועט ער מקיים
זיין די מצוה מיט'ן גאנצן ברען און
פייער פון דער נשמה.

און וועט אויך צואיילן די הקרבת

כופה זיין צו מקיים זיין דעם
אויבערשטנס רצון, און אויך דער נויטן
זיך איז ביי אים ניט בדרך עבודת עבד,
נאר ווייל ער האט ניט קיין ברירה —

דארף ער וויסן, אז דאס וואס ער
וועט זיך אריין טראכטן אין דעם, מיט א
התבוננות אליבא דנפש, און בחי' משה
שבו — חכמה שבנפש⁸⁸ — „גיט זיך א
טרייסל“ דערפון וואס ער האט ניט קיין
חיות און הרגש אין עבודת השם, און אין
מקיים זיין דעם אויבערשטנס רצון —
דאס⁸⁹ גופא איז מעורר דעם ענין פון
„הראהו מטבע של אש כו“, אז הקב"ה
עוזרו, דער אויבערשטער איז ממשיך
און באווייזט בחי' „משה“ שבנפשו דעם
אש שבנפשו, עצם הנשמה, און דאס
ווערט נמשך אין „משקלה“, אין אלע
כחות הנפש ביז אין מעשה בפועל, און
אין אן אופן גלוי.

יג. לאידך האט מען פון דעם די
הוראה: בשעת ס'איז דא א איד, וואס
לעת עתה פירט ער זיך ניט אזוי ווי עס
דארף זיך פירן א בן אברהם יצחק ויעקב
און עס ליגט א חיוב אויף יעדן אידן צו
מקרב זיין אים צו תומ"צ — זיינען
אבער דא אזעלכע וואס טענה'ן: וואס
פאר אן ארט האט צו זאגן דעם אידן אז
איצט דארף ער לייגן תפילין. אדער

(88) ראה תניא פמ"ב.

(89) ויתירה מזו י"ל: זה שהאדם הוא במדרג
נמוכה כזו שאינו מרגיש כו' ואינו רוצה לקיים רצון
העליון, זה גופא בא מלמעה בכד"ו לעורר בחי'
משה שבו, ועיי' לבוא ל, הראה .. מטבע של אש —
גילוי עצם הנשמה, במשקלה — במחזירם שלו.

(*) ובמכש"כ מענין החטאים כו', כידוע בענין
נורא עליה על בנ"א. ראה לקושי ח"ה ע' 66 ואילך
לקושי ח"י ע' 395, 6 וש"נ.

הקרבנות (וואס מ'האט געבראכט⁹⁰ פון מחצית השקל) אין דעם ביהמ"ק השלישי אין ירושלים עיר הקודש, וואס „באש

אתה עתיד לבנותה"⁹¹ „ואני אהי' לה נאם ה' חומת אש סביב"⁹², במהרה בימינו ממש.

(משיחות פ' שקלים, פ'

זכור, פ' פרה תשל"ג)

(90) דלכאורה קרבנות ציבור הראשונים דלעת"ל יהיו ע"י שיחידים ימסרום לציבור יפה יפה (ר"ה ז, סע"א ואילך. רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ח ה"ז) עד שיגבו מטה"ש.

(91) נוסח נחם — ירושלמי ברכות פ"ד ה"ג.

(92) זכר"ב, ט.

תשא ב

ב. אויך זיינען דאָ כמה דיוקים אין לשון רש"י:

(א) איידער רש"י בריינגט די צוויי דיעות פון ר"מ און ר"י אין ער מקדים: „ונחלקו בו חכמי ישראל“ — איז בשלמא דאָס וואָס ער איז בכלל מקדים אַז אין דעם ענין איז דאָ אַ פלוגתא, איז עס (ווי גערעדט שוין כמה פעמים) מיט דער כוונה צו באַוואַרענען אַז די געבראַכטע צוויי פירושים זיינען שקולים אין דרך הפשט [אַז דער הקדמה וואָלט געווען משמע אַז דער ערשטער פירוש וואָס רש"י בריינגט איז דער „ערשטער“ אויך במעלה — נעענטער צום דרך פרש"י, דרך הפשט]:

ס'איז אָבער ניט מובן, וואָס רש"י איז דאָ מדגיש „(ונחלקו בו) חכמי ישראל“ (צי דען איז דאָ נויטיק צו שולל זיין די חכמי האומות?) און זאָגט ניט „(ונחלקו בו) רבותינו“ וכיו"ב (וכדרכו בכ"מ)?

(ב) צוליב וואָס איז רש"י מעתיק אויך די נעמען פון ר' מאיר און ר' יהודה, (וואָרעם, ווי גערעדט פיל מאָל, בריינגט רש"י דעם נאָמען פון דעם „מאן דאמר“ נאָר דאָ ווען דורך דעם קומט צו ביאור אין זיין פירוש)?

(ג) נאָך שטאַרקער איז דער דיוק אין דעם: אין בבלי⁵ איז די גירסא אַז ר' יהודה זאָגט „שולקים בו את העקרים“, און ר' יוסי זאָגט „שורין את העקרים במים ומציף עליו שמן וקולט את הריח וקפחו“ — און רש"י קלייבט אויס די

א. ביים ציווי אין אונזער פרשה¹ אויף דער עשיית שמן המשחה שטייט אין פסוק² — נאָכן אויסרעכענען די אַלע מיני בשמים וואָס מען האָט געדאַרפט האָבן פאַרן שמן המשחה צוליב זייער „ריח טוב וטעם“³ — „ושמן זית הין“, איז רש"י מעתיק הין — און איז מפרש: „ב' לוגין ונחלקו בו חכמי ישראל ר' מאיר אומר בו שלקו את העקרין אמר לו ר' יהודה והלא לסוך את העקרין אינו סיפק אלא שראום במים שלא יבלעו את השמן ואח"כ הציף עליהם השמן עד שקלט הריח וקפחו לשמן מעל העקרין“.

דאַרף מען פאַרשטיין: דרכו של רש"י איז, אַז צוויי באַזונדערע ענינים וואָס ער איז מפרש אויפן זעלבן וואָרט — צו פאַנאָדערטיילן זיי יעדערן אין אַ באַזונדער דיבור המתחיל⁴; היינט פאַרוואָס דאָ איז רש"י מצרף די צוויי פאַרשידענע ענינים — (א) די מאָס פונעם שמן „ב' לוגין“, (ב) דער אופן ווי מ'האָט געמאַכט דעם שמן המשחה (אַז „בו שלקו כו“) אָדער „הציף עליהם השמן כו“) — אין דעם זעלבן דיבור? וכפרט אַז רש"י¹ שרייבט „ונחלקו בו כו“ מיט אַ וואָי המוסיף, (2) איז מדגיש „בו“ — אין דעם הין שמן, ניט „בו שלקו“ אַלס פירוש פון „ועשית“ וואָס שטייט אין פסוק שלאחריו.

(1) ל, כב ואילך.

(2) שם, כד.

(3) ל' רש"י (שם, כג) — לענין „קנמן בשם“.

ולהעיר שרשי כותב גם „טעם“ וכן לקמן בפירוש „מרקחת“ — ועיין לקראת סוף נשא. ואכ"מ.

(4) ראה לדוגמא פרשתנו ל, יג.

(5) הוריות יא, ב. כריתות ה, טע"א.

(6) בכריתות שם: ושלקום. אבל ברש"י (וכן

בשטמ"ק) שם גריס „ושאר“.